

Vergaderjaar 2004–2005

27 061

Meerjarennota emancipatiebeleid

Nr. 32

BRIEF VAN DE MINISTER VAN SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 13 december 2004

Hierbij bied ik u de «Emancipatiemonitor 2004»¹ aan. Deze derde emancipatiemonitor is een product van het Sociaal Cultureel Planbureau en het Centraal Bureau voor de Statistiek en is opgesteld in opdracht van de Directie Coördinatie Emancipatiebeleid van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

In het Meerjarenbeleidsplan Emancipatie is toegezegd dat de emancipatiemonitor tweejaarlijks zal verschijnen.

De emancipatiemonitor brengt de feitelijke stand van het emancipatieproces op de volgende beleidsterreinen in kaart: onderwijs, betaalde arbeid, onbetaalde arbeid, zorg en inkomen, geweld tegen vrouwen en politieke en maatschappelijke besluitvorming. De monitor biedt inzicht in de opvattingen die er in de Nederlandse samenleving leven over de rol en positie van vrouwen en mannen. Tevens worden de belangrijkste ontwikkelingen afgezet tegen de prestatie-indicatoren van de regering. In deze monitor wordt ook ingegaan in de verschillen tussen autochtone vrouwen en allochtone vrouwen.

Hieronder de belangrijkste bevindingen uit de emancipatiemonitor voorzien van een beschrijving van het lopende beleid op het betreffende deelterrein.

Betaalde arbeid

De arbeidsdeelname van vrouwen met een betaalde baan van 12 uur of meer per week stijgt, in 2003 was de netto arbeidsparticipatie in 55%. Dit is een procentpunt minder dan het streefpercentage voor dat jaar. Of dit betekent dat de arbeidsparticipatie van vrouwen stagneert, is moeilijk te zeggen. De participatie in jongere cohorten ligt aanzienlijk hoger dan het gemiddelde. Zo werkt 66% van de vrouwen tussen de 35 en 44 jaar – een leeftijd waarop de meeste vrouwen al kinderen hebben. Ook zullen de

¹ Ter inzage gelegd bij het Centraal Informatiepunt Tweede Kamer.

effecten van recente beleidsmaatregelen op het terrein van arbeid en zorg (de Wet arbeid en Zorg, de Wet Kinderopvang) pas de komende jaren meetbaar zijn.

Kinderopvang is een belangrijk instrument om de combinatie van arbeid en zorg mogelijk te maken en daarmee de arbeidsparticipatie van vrouwen te bevorderen. Daarom is het goed dat in 2005 de Wet kinderopvang in werking treedt, die voor de ouders de tegemoetkoming in de kosten van de kinderopvang regelt en de kwaliteit van de kinderopvang waarborgt. Naar verwachting wordt kinderopvang onder de Wet kinderopvang voor ongeveer een kwart van de ouders, bij ongewijzigd gebruik, goedkoper.

Daarnaast kan de levensloopregeling bijdragen aan het beter combineren van arbeid en zorg. Het SCP, dat in juni 2004 een Emancipatie Effect-rapportage uitvoerde op het toen voorliggende wetsvoorstel voor de levensloopregeling, voorzag enkele zeer bescheiden positieve effecten van de regeling. Sinds deze rapportage is het wetsvoorstel op een aantal punten gewijzigd. Op 16 september 2004 werd een aangepast wetsvoorstel naar de Tweede Kamer gestuurd, gevolgd door een 2e Nota van Wijziging op 8 november 2004. Daarna is het wetsvoorstel bij de plenaire behandeling ervan door de Tweede Kamer op 24 en 25 november 2004 op een aantal punten geamendeerd. Door deze wijzigingen is de levensloopregeling aantrekkelijker en toegankelijker geworden. Zo bestaat nu bij opname van tegoed een recht op een levensloopverlofkorting van maximaal 183 euro per jaar dat in levensloopregeling gespaard is. Verder zijn de levensloopverlof- en ouderschapsverlofkorting overdraagbaar aan de partner en kan de levensloopverlofkorting gespreid worden over meerdere verlofjaren. Bovendien is de aanvankelijk tijdelijke ouderschapsverlofkorting een structurele fiscale voorziening geworden. Door de grotere aantrekkelijkheid van de levensloopregeling is er meer kans dat in huishoudens wordt besloten tot sparen in de levensloopregeling en er tussen partners wordt overlegd over de bestemming van het tegoed en wie het tegoed opneemt. Dat kan een herverdeling van arbeid en zorg binnenshuis bevorderen. Gebruik van ouderschapsverlof en zorgverlof door vrouwen en mannen kan gebruikelijker worden en daarmee de kans op blijvende arbeidsdeelname van vrouwen of een arbeidsdeelname van vrouwen voor een groter aantal uren.

De arbeidsparticipatie van Turkse en Marokkaanse vrouwen blijft sterk achter vergeleken bij die van autochtone vrouwen. Dit is een punt van zorg voor het kabinet.

De Commissie PaVEM is ingesteld om deze problematiek het hoofd te bieden. Voor deze tijdelijke onafhankelijke commissie is, naast «Taal» en «Dialoog», het stimuleren van de arbeidsparticipatie van allochtone vrouwen een van de speerpunten. De commissie benadert gemeenten om via afspraken met CWI en werkgevers e.a. een impuls geven aan de arbeidsdeelname van de doelgroep. Daarnaast stimuleert de commissie lokale inzet van succesvolle instrumenten, waaronder instrumenten uit het Plan van aanpak Emancipatie en Integratie.

In het Plan van aanpak Emancipatie en Integratie zijn concrete instrumenten opgenomen om gemeenten te motiveren structureel beleid te ontwikkelen om de (maatschappelijke) participatie van vrouwen te verbeteren, met als uiteindelijk doel participatie op de arbeidsmarkt.

Een van de instrumenten die specifiek gericht zijn op het vergroten van de arbeidsparticipatie zijn de convenanten herintredende vrouwen waarin partijen wordt gevraagd afspraken te maken over de werkgelegenheid voor laagopgeleide vrouwen uit etnische minderheidsgroepen

Inkomen:

De economische zelfstandigheid van vrouwen is gestegen. In 2001 was 41% van de vrouwen van 15–64 jaar economisch zelfstandig, in 2000 38%. Het cijfer over 2002 zal naar verwachting eind december beschikbaar zijn. Het streefpercentage voor 2005 is 51%. Dat de resultaten op dit vlak achterblijven bij de netto arbeidsparticipatie, komt omdat vrouwen in meerderheid in deeltijd werken. Vaak haalt hun inkomen daardoor niet de grens voor economische zelfstandigheid (70% wettelijk minimumloon). Wil de doelstelling van meer dan 60% in 2010 gehaald worden, dan is extra beleidsinspanning nodig. Het percentage economisch zelfstandige vrouwen kan verhoogd worden door vrouwen die nu nog niet werken aan te zetten tot en/of te ondersteunen bij toetreding tot de arbeidsmarkt. Omdat onder hen de arbeidsdeelname nog relatief laag is, zou deze inspanning zich vooral moeten richten op lageropgeleide en allochtone vrouwen. Anderzijds kan de economische zelfstandigheid vergroot worden door vrouwen die nu in kleine deeltijdbanen werken te ondersteunen bij uitbreiding van het aantal arbeidsuren per week. Uit het onderzoek ten behoeve van de evaluatie van de Wet aanpassing arbeidsduur (Waa) blijkt dat 19% van de vrouwen de wens heeft om een beperkt aantal uren per week meer te werken. De Emancipatiemonitor geeft wel aanknopingspunten voor dergelijk beleid. Zo blijkt dat niet-werkende en in deeltijd werkende vrouwen onder bepaalde voorwaarden (goede afstemming privé/werk; financiële vooruitgang) wel meer uren zouden willen werken. Bij de tussentijdse evaluatie van het Meerjarenbeleidsplan zal worden bezien welk ingezet dan wel te ontwikkelen beleid daarbij ondersteuning kan bieden.

Het inkomensaandeel van vrouwen in het totale persoonlijk inkomen in Nederland is tussen 1995 en 2001 gestegen van 30% naar 32%. Er is sprake van een duidelijke groei, maar vermoedelijk onvoldoende om de doelstelling te halen. Een toename in het arbeidsvolume van vrouwen de komende jaren is hiertoe nodig.

Onbetaalde arbeid

Het aandeel van mannen in onbetaalde arbeid is in 2000, net als in 1995, 35%. Recentere cijfers zijn nog niet voorhanden. Het nationale tijdsbestedingsonderzoek, waaraan de gegevens over het aandeel van mannen in de zorg worden ontleend, wordt in 2005 herhaald.

Indien de stagnatie tussen 1995 en 2000 zich voortzet, dan valt te vrezen dat de doelstelling van een aandeel van mannen in de zorg van minimaal 40% in 2010 niet gehaald zal worden. Het project Mannen in de hoofdrol en de daarmee verbonden campagne ter vergroting van het zorgaandeel van mannen is ingezet om aan een positieve ontwikkeling bij te dragen. De evaluatie van het project zal begin 2005 gereed zijn en aan de Tweede Kamer worden toegestuurd.

Onderwijs

Het opleidingsniveau van vrouwen stijgt harder dan dat van mannen. De onderwijssegregatie tussen vrouwen en mannen neemt echter nauwelijks af.

Om verandering in de situatie te brengen stimuleert het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen expertorganisaties Landelijke organisatie Vrouwen en Hogere Technische Opleidingen en functies (VHTO) en Technika 10 op terrein van het doorbreken seksesegregatie in

het onderwijs. Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft in 2004 het project «Vrouw/man in beroep» uitgevoerd.

Doelstelling van dit project was het bij elkaar brengen van goede voorbeelden om de schotten tussen de levensloopbanen van mannen en vrouwen te doorbreken en deze bredere bekendheid te geven. Het boekje «Een barst in het glas; goede praktijkvoorbeelden voor het doorbreken van de schotten tussen mannen- en vrouwenberoepen» (november 2004) is een van de resultaten.

Begin 2005 zal ter afsluiting van dit project een essaybundel verschijnen met daarin vernieuwende visies over onder andere het economische belang van het doorbreken van de seksesegregatie in onderwijs en op de arbeidsmarkt. Tevens is vanuit SZW/DCE een nieuw driejarig ESF-Equalproject «Glazen Muur» in voorbereiding, gericht op het doorbreken van seksesegregatie door sleutelfiguren in onderwijs- en arbeidsmarktbeleid. Dit project is opgezet samen met het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen en expertorganisaties op dit terrein.

Geweld tegen vrouwen en meisjes

In de Emancipatiemonitor is gekozen voor het hanteren van het begrip «geweld tegen vrouwen en meisjes», waarmee is aangesloten bij de Verklaring inzake de uitbanning van geweld tegen vrouwen van de Verenigde Naties (VN 1993). Vanwege verschillende redenen is het niet eenvoudig om een goed cijfermatig beeld te bieden van het voorkomen van geweld tegen vrouwen en meisjes. Uit gegevens van de Politie-statistiek blijkt een groot aantal geregistreerde mishandelingen en seksuele misdrijven. In 2003 werden 53 489 gevallen van fysieke mishandelingen (vrouwen en mannen) geregistreerd door de politie.

De politie heeft in 2004 landelijk een registratie van huiselijk geweld incidenten ingevoerd. Op basis van de eerste registratiegegevens berekent de politie dat zich jaarlijks 500 000 huiselijk geweld-incidenten voordoen in ons land, waarvan er 56 000 bij de politie gemeld worden. Slachtoffers zijn meestal vrouwen en meisjes 80% en bijna 20% van de slachtoffers zijn mannen en jongens. Huiselijk geweld kan zowel fysiek als psychisch geweld betreffen. Uit de politieregistratie blijkt dat psychisch geweld verhoudingsgewijs veel gemeld wordt. Het kabinet streeft naar een effectieve aanpak van huiselijk geweld. Daartoe wordt samenwerking van politie, OM, vrouwenopvang en hulpverlening nagestreefd onder regie van het lokale bestuur. Er wordt een netwerk van advies- en steunpunten opgebouwd en wetgeving wordt voorbereid die het mogelijk maakt de plegers tijdelijk uit huis te plaatsen. Het beleid ter zake wordt door de Minister van Justitie gecoördineerd. Daarbij worden onder meer de volgende prestatie-indicatoren geformuleerd:

- Aantal advies- en steunpunten huiselijk geweld: 35 in 2006
- Uitbreiding capaciteit vrouwenopvang: 200 in 2007
- Aantal gemeenten met beleidsplan huiselijk geweld: 250 in 2006

Politieke en maatschappelijke besluitvorming

Het aandeel vrouwen in de politiek geeft een wisselend beeld. Het aandeel vrouwen in het kabinet, de Tweede Kamer en Europees Parlement ligt gelijk of hoger dan de voor 2004 opgestelde streefwaarden.

Aandeel vrouwen in Eerste Kamer, Provinciale Staten, gemeenteraden, commissarissen van de koningin, burgemeesters, besturen van waterschappen liggen onder de streefwaarden van 2004.

In 2004 lag het aandeel vrouwen in de Raad van State op 21% Het aandeel vrouwen in top van politiekorps lag op eind december 2003 op 10%. De

streefwaarde voor 2004 ligt voor de Raad van Staten op 30–35% en voor het top politiekorps op 8–20%.

De cijfers liggen onder de streefwaarden van 2004. Voor het aandeel vrouwen in de magistratuur is een streefcijfer opgesteld van 50% in 2004, maar er zijn geen cijfers beschikbaar voor het jaar 2003.

Het aandeel vrouwen in de ambtelijke top groeit langzaam, in 2002 11% en in 2004 12% voor schaal 18 en hoger. Het aandeel vrouwen voor schaal 18 en hoger ligt onder het streefpercentage voor 2004 15%. Het aandeel vrouwen in schaal 15–17 lag in 2002 op 12% in 2004 op 15%. Het streefpercentage voor 2004 is 20%.

Het beeld verschilt per departement, provincie en gemeente. De helft besteedt aandacht aan de doorstroom van vrouwen naar hogere functies, maar dit is meestal niet verankerd in het reguliere personeelsbeleid. Om de (gemiddelde) prestatie-indicatoren van 25% en 30% in 2010 te halen, is een extra inspanning nodig. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zal in 2005 het diversiteitsmanagement bij de overheid concretiseren, de voortgang van het beleid ten aanzien van doorstroom vrouwen zal worden gemonitord via een benchmark waarmee overheidssinstellingen onderling worden vergeleken, zowel cijfermatig als wat betreft hun beleid.

Op 12 oktober jl. is het Ambassadeursnetwerk Besturen geïnstalleerd, dit netwerk van ambassadeurs gaat bevorderen dat meer vrouwen gaan deelnemen in besturen van maatschappelijke organisaties en in politieke besturen. Veertien topmensen gaan op initiatief van minister Remkes van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en mijzelf hiermee in het komende jaar aan de slag. Voorzitter van het netwerk is de burgemeester van Rotterdam, de heer mr. I.W. Opstelten.

In 2002 was het aandeel vrouwen in managementfuncties gestegen naar 25%. In 1994 lag dit aandeel op 14%.

In 2001 en 2003 maakte slechts 5% vrouwen deel uit van de top (raden van commissarissen en raden van bestuur) in de 100 grootste bedrijven van Nederland. Het streefpercentage voor 2004 is 8%.

Op 10 mei 2004 is het derde netwerk Ambassadeursnetwerk Glazen Plafond geïnstalleerd, dit netwerk van ambassadeurs gaat de doorstroom van vrouwen naar topfuncties bevorderen. Negentien topfunctionarissen uit het bedrijfsleven en de (semi)overheid gaan zich op initiatief staatssecretaris Van Gennip van Economische Zaken en mijzelf bezig houden met de doorbraak van het «glazen plafond». Voorzitter van het netwerk is de heer drs.ing. Peter Bakker, bestuursvoorzitter van TPG.

Daarnaast zal het nieuwe Landelijke Netwerk Diversiteitsmanagement DIV ook aandacht besteden aan de doorstroom van vrouwen. DIV is een initiatief van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Ten slotte zal in 2005 de benchmark glazen plafond op www.glazenplafondindex.nl verder worden ontwikkeld en ingezet. Met deze digitale test kunnen bedrijven zichzelf vergelijken met organisaties in dezelfde sector, krijgen zij gerichte adviezen om hun situatie te verbeteren en worden hun cijfers vergeleken met de prestatie-indicatoren van het kabinet.

De volgende emancipatiemonitor zal eind 2006 verschijnen.

De Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid,
A. J. de Geus